

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՅՍԻՆՈՍԵՐԵՐԵՏԵԼՆ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԵՒ ԵՌԵՎԱՆԻ ՍՏԱՆԿԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԶՄԻՒՆՈՒՄ

ՈՒՐԲԵՐ

31

ՄԱՅԻՍ

1846

ԹԻՒ 260

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կրտսերագրող, 28 մայիս :

Հարգանքներով սուրհանդակներ կը հասնին կայսերական պալատը մանրամասն լուրեր բերելով Նորին Վեհափառութեան ճանապարհորդութեանը վրայ, որնոր կը շարունակէ առանց փոփոխութեան մը ընելու առջի որոշուած կարգով թեանցը :

(Գրտաւարժ Լ. Բրան, որուն առողջութիւնը խիտ բարձր վիճակի մէջ է, ամէն տեղ ուսկից կանգնի, առ իմ կուսնեայ իր կայսերական մարզապետութեանը արարչայնքներ տալու առհասարակ ամէն ժողովուրդ, յորդորելով և պատուիրելով, կտաւարիչներուն, քաղաքական և հոգեւորական իշխանաց և բոլոր երեւելիաց, որպէսզի արդարութեամբ և անկողմնապահութեամբ վարուին հասարակութեանը հետ, և եղբայրութեան թիւն ու միաբանութիւն քարոզեն, առանց մէկըմէկէ տարբերութիւն ընելու կրօնքի համար :

Վեհափառ կայսրը Պալատներէն անցնելով Պալատական մասը, ուրտեղ բարեհաճեցաւ մարզապետարար մանրամասն տեղեկութիւններ տալու այս նահանգին վրայ, անոնց բնակչաց վիճակը ըստ կարի լաւացնելու համար :

Լրտաքայ կարգի սուրհանդակ մը հասնելով Բարձրագոյն Դուռը, Նորին Վեհափառութեան իւշուք հասնելու լուրը բերաւ, ուրտեղ կը պատահէր Վերադարձի, Ուրախի և Մարտիկայի իշխաններ :

ըր, իրենց յարգանքայն եղանակով մատուցանելու համար օգտաւարժ Սուլթանին : Նմանապէս Ռուսիայ և Լատիայ վեհափառ կայսերաց կողմէն յատուկ դեսպաններ խրկուած էին յիշեալ քաղաքը (Գրտաւարժ Լ. Բրան) ճանապարհորդութեանը վրայ, ինքեակցութիւններ յայտնելու, և միանգամայն իրենց մտերիմ բարեկամութեանցը նոր ապացոյցներ տալու համար :

Թէ ներքին և թէ արտաքին քաղաքականութիւնը մեծ հանդարտութեան մէջ է միշտ, և նոր փոփոխութիւն մը չկրնար տառնալ անշուշտ վեհափառ կայսր իր մայրաքաղաքը դառնալէն առաջ, ուրտեղ կը յուսայի թէ մինչև 8-10 օր կը հասնի, և այն ժամանակը նորանոր և մեծամեծ բարեկարգութիւններ ի գործ պիտի դրուին : Լուրով կատարելով անդորրութիւն կը տիրէ Կոստանդնուպոլսի մէջ, նմանապէս բոլոր նահանգները, և կառավարութեան գործքերը խիտ բարձր կարգու յառաջ կը իջնան, առանց անկարգութիւն մը պատահելու : Նորին Վեհափառութեան իր մայրաքաղաքը չգտնուելուն պատճառաւ :

Վեհափառ կայսր երկու քայլը, այսինքն Մէլիք Դիւթի փաշային և Մէլիք Դիւթի փաշային լծակիցները գրեթէ միևնոյն ժամանակ մէյնէկ աղջիկ զաւակ ծնան, ու Վեհափառ սրբային ետ դառնալուն կը պատահէ, որ ստիպութիւն եղած ուրախութեան հանգէսները ի գործ դրուին :

Բարձրագոյն Դուռն կողմանէ Սահրա խրկուած պաշտօնատար Մէլիք Դիւթի փաշային անցած շաբաթուրդ արձաւ ի Կոստանդնուպոլս օրինաւոր կերպով գործքի գնելով իր պաշտօնը, և յիշեալ քաղաքը գտնուած ալպանացի գերդաստանաց վրայ հարկաւոր տեղեկութիւնները ընդունելով որոնք արդէն ներկայացուց կառավարութեանը :

Սուրբ Բարսեղի ատակտը, որ Մէլիքի Զորանապետ հիւպատոս է, և միանգամայն Տաշիմալքայի և Կոստանդնուպոլսի հիւպատոսութեան պաշտօնը կը փոխէ պատիւ ունեցաւ անցեալները Նիկիի Էֆէնդի ընդունելով Նորին Վեհափառութեանը : Սուրբ Բարսեղի ատակտը Մէլիքի ամէն հիւպատոսներէն նախերէցն է և շատ տալիսներէ ի վեր մեծ յարգութեամբ տեսած է յիշեալ քաղաքին մէջ :

Լղդիս օրէ օր առաջ երթալուն և բան մը չի կրնար ստիպել ըսելով ծուռ գառու ընդունելուն մեծ ապացոյց մը կրնան ըլլալ Պէյ օղլու լարալ իտաղացիները, որ զարմանալի և նորահար վարպետութիւններն, չէ թէ միայն մեր ազգը հապառուրիչ ազգէն ալ զարմացուցին, և կերակայ թէ տանք տանկով ուրիշ ազգերէն է վերջերաւ զանց պիտի գտնուին : Լղդիս օրէ օր զարմանալի, և մեր ազգին մասնաւորապէս պարծանք և խրախոյս մըն է ասիկայ, որովհետեւ այս հայերը Լըւոպայի Ղիլիսիայի ձեմարաններուն մէջ կը իրթուած չըլ-

ԲԱՆԱՍՏԱՐԱՆՆԵՐ

ԱՆՏՕՆ ԿԱԼԷԱՆՏ ՕՐԴՆԻ

Բարձր վարդ և աստ-մանսիք-բէն :

(Հարգանքներով թիւն)

Երբ գուշակեալ տեսն հիմայ եղածը, առ իրեն աշխարհապաշտը՝ ամէնը հարուստներու և աղ-նուստներու թեանց տխուրատլ պատուաւ օրեալ տանց զաւակը, չար նախանձէ դրգըմած չէին քա-լէր Նոյնը, և սկսան մէյնէկու հետ քթերնուն տակը անոր վրայ ծիծաղել ըսելով՝ առաջնոր բան-կը լըլը մի սր մէկ տշատաւորի մը տղայ իրենց հետ նստի ելէ ուտէ կարգայ, և իրենց հաղած՝ օղլէն հագուտը հագնի մտ գեղացին, մտ չոր հաց կը ծոցը, մտ բոլորի տոբիլը, և այլն և այլն, և այլք ոմանք իրարու երկու երես խողպէք խոբեր կընետէին Նոյնին խնայելով, և առաջինը որ ճէտու և լաֆօնդէն գրեցին իշուն՝ առիւծի մարթ հագնիլը, և աղաւթն սիրամարգի փետուրներով սաղմը իրենց չափէն վեր երանալու համար, ատոր վրայ կը ձևէին, և այլ-

կերպ կերպ գպրոցական խելաւ տղոց ծածուկ մածուկ տատանութիւններ չէր մնար՝ որ չէին ընել :

Կիտ հասաւ մեծ հանդիսաւոր հարցաքննութեան օրը՝ առ բոլոր գոյէն մէջ սարգի աշա-կերտացը : Նոյնը որ բիչատենէ հետէ հան էր, և առջի գիտութեանց դատը կը տարբեր, որք են յաջողակ մարդը գիր գրել : Կանտարանութիւն և բանատեղծութիւն՝ կանտարձ չափով և կէտադրութեամբ կարգալ : Մայրենի ֆոնտիկար քերականութիւնը, և լաթիկի սկզբունքները : Սորք գրոց՝ և արտաքին մեծ ազգայ պատմութիւնները, և անոնց թագաւորաց և իմաստնայ անունները և տարբեր : Լիտարհագրութիւն հինգ մասանց աշխարհի, և հոն եղող ազգայ անունները : Թուրքանութիւն, երաժշտութիւն, երկրա-չափութիւն և այլն, առ ամէն գիտութեանց առաջին վարձքը առաւ և պատիւ, որ իր վարձա-պետները և հարուստներ ներկայ գտնուելով ծափ զարնելով կը խանէին, քաջայիլ, (պուստ) :

Եր Նոյնին փառաւորութիւնը, խրատելու կամ տնայնելուն տեղը իրեն գաւառներէն, ալ առեւի զանոնք կատարեցուց՝ որ ալ ամենին հետը չէին խոսէր, ծառ նայելով թթու երեսք քովէն

կանցնէին, որ կարելի ըլլար դաւալ մը ջրի մէջ կը խրատէին : Երբ օղլէն տատակ կանտները հոն կեցած են, ալ առեւի չէին կրնար ընել : Վարձա-պետները տեսան ինչոյն առ նախանձախառ տղոց բանը, այլ ինչ կրնան ընել՝ այսչափ տըհաս և մէկ խելքով պոմպու մանկանց, անաւարակոյս խաւով-թիւն մը կը լլէ : Սուրբ բնաւին չգիտնալու զար-նելով՝ առանց ամենեւին բան մը ըսելու՝ ոչ մէկին ոչ մէկ կընտրուին, մէկին առեւի սէր՝ հոգ՝ և պա-տիւ կը ցնէին որ մտ միթարով և քաջաբերի, և մէկ կընտրէր թերեւ խրատովին, տեսնելով՝ որ պա-տիւ ուտու մնասիրութեան է, չէ թէ ազնուատու-մութեան :

Լըլին չօգուտ, Նոյնը իր սրամտութեամբը ամէն բան կը հասկընար և գիտէր, և սիրտը կը գնէր և ինքիւն կը տարտէր : Եւ որովհետեւ դաս առնելու, համար կարգալու որահէն (սուֆայէն) գուր՝ զրօտանաց և հանգչելու ատենները, որ ընկերները կը խաղային կը ցաթկէին պարտէզը, առ միս միսակ կը մնար, և գիրք մը ձեռքը կարգալով և մտմտալով, անդին հետ ու ծառերուն տակը ժուռ կուգար, և ինքիւն կընտրէր լըլի քաջ աղքատ ծնանիլը և աշխատաւորի զաւակ ըլլալը յանցանք

լարով՝ միայն ասանց գլուխը եղող Յօհաննէս Վասպարեան երիտասարդը բիշմբ ժամանակ Վարդապետ լարախաղացներուն քով ծառայում էր։ Երբ լարով անոնցմէ ալ գերադանց գտնվեցաւ . և տեսնելու գացողները՝ ամէն ալ . որ 3000 էր աւելի բազմութիւն կը լայ , այս նորահար խաղերուն վրայ զարմացած և ասկէց առաջ ասանկ բան մը չի տեսած ըլլալին կը պատմեն :

Վասն ծուռ կարծիքի տէր եղող մարդիկ իրենք զիրենք յուսահատութեան մէջ ձգելով՝ ուրիշներն ալ կը թուրքեն մէկ բանի մը ձեռք քարնելու . չեն տեսած կամ չեն ուզեր տեսնալ իրենց ազգին մէջի նրբամիտ՝ ճարտար՝ և քաջարուեստ մարդիկը . չեն կարողար հին պատմութիւնները , որ գիտնան թէ մեր ազգը ժամանակաւ աշխարհիս էն խելացի և երևելի ազգաց մէկն է եղեր : Վաս ասանկներուն առաւել այս օրերս Յօհաննէս Վասպարեան երիտասարդը մեծ օրինակ մը եղաւ և իրենց մօտց . յուսահատութեան վարագոյրը պատառող մը : Թող ասկէ ետքը մեր ազգին երկ տասարդները չսեն թէ մենք այս ինչ գիտութիւնը կամ արհեստը սորվելու կարող չենք . թէ որ մտքերնին հաստատ զենն այս կամ այն գիտութիւնը սորվել . չէ թէ միայն կրտսիւն այլև կը գերազանցին , ուրեմն թէ որ կրնանք ինչ բանի ձեռք քարնել նէ , վերջիչեալ երիտասարդին նայելով սորվել , հետեւինք ասկէ . ետեւ մենք ալ կենցաղը , գուռ բաներ ընելու և ջանանք նաեւ մտքներու մեր ազգին մէջ ուրիշ ազգաց գերազանց սեպած սորհեստները , որ ասանկով ազգը օրէ օր քարգուռայ գիտութեամբ և յառաջ երթայ քաղաքակալ նութեամբ , ազգ մը որչափ որ գիտութեամբ ծաղկեալ ըլլայ , այնչափ ալ ի հարկէ հարուստ և ազատ կը լայ ամէն կերպով :

ԵՎԻՊՏՈՍ

Ազգասիրտ , 14 մայիս :

Բարձրագոյտի Մէհէմմէտ Վի փաշային առողջութիւնը խիստ բարեւոք վիճակի մէջ է , և ան

է մի եղեր , մեղք մի է եղեր : Եւ հարուստ ծնունդ , առաքելութիւն մի եղեր : Վիլքը սոստ ըստ ուրեմն՝ թէ աստուած ընտրեց՝ զազգաստ աշխարհիս . . . սոստ ըստ թէ՝ մեծատունը , լոցէք և ողբացէք ի վերայ թշուառութեանց , որ գալոց են ի վերայ ձեր . . . մենք սակեցաւ մէկ ծամբով մերկ՝ հոգուն տակը պիտի չքանանք մի . . . մէկ լստուած , մէկ հայր մը չէ՞ մի առհասարակ ամէն մարդոց՝ որուն կրտսերն հայր մեր որ յերկինս էս , մէկ Վաստ (Վաստի) զաւակներ չենք մի . ուրեմն մէկ հօրը տղաք ըլլալով՝ ամէնքս աղբարենք , ընտոր Վեատարանը կրտսեր՝ թէ ամենեքին դուք եղբարք եք : Ուրեմն այսպէս իմ աղբարոցս զիս արհամարհելը՝ յայտնի գրքի և խելքի դէմ անիրաւ բան մի է : Եւ կնամանի ան գըրուած առակին որ կրտսեր՝ թէ հովիւ մը կը քէր կրտսեր լեռներէն ձորերէն հօտ մը (սիւրիւ) ոչխարներու՝ սպանդանոցը (տալախանան) , և բարձրէն գալող և սրծող ոչխարք կարհամարէին և կը պարծենային ցածէն գացողներուն վրայ , Հովիւին չունը երբ որ լսեց՝ ըստ իրենց՝ շատ չեք չէր , հիմայ փար կիջնաք . և բովէ քով կը պառկէր երբ որ գանալը ճը

գաղար պատարաստութիւններ կրտսերի Վաստանդուպոլիս ընելու ճանապարհորդութեանը համար , որ հասարակօրէն կը կարծուի թէ յուստ ամուսն մէջ պիտի ըլլայ : Չինտոտանի Վաղդիոյ գետաբան մօտիւ ալ Վաղդիէն մայիսի 4ին հասաւ Վաղդիսանդրիս . ուրտեղ արժանաւոր յարգութեամբ ընդունեցաւ Բարձրագոյտի փոխաղբայէն որ ամուսն թէ մեծ հացկերոյթ մը ըսաւ յիշեալ Վաստապոլիս գետաբանին :

Սոստ ալ Վաղդիէն իր բոլոր պաշտօնատարներով մայիսի 8ին Վիլքը տուած շոգենաւով ծամբայ ելաւ Վաղդիս երթալու :

Վաղդիսի մէջ Վաղդիս փաշային եղած մարդասիրական պատուոյն և հիւրասիրութեանը համար խիստ գոհ է Բարձրագոյտի փոխաղբան , որ արդէն իր մտերիմ շնորհակալութիւնը յայտնեց Վաղդիոյ ընդհանուր հիւպատոս մօտիւ Պարոյին : Օտանապոլիս ընծաներ պատրաստել կուտայ փոխաղբան , Փարիզ և Վիստրա յուզարկելու համար , ուրտեղ մինչև ցայսօր հասած պիտի ըլլայ Վաղդիս փաշան : Տար պատուական ձիեր առաջիկայ գաղղիացի շոգենաւով Փարիզ իրկուելու է . և տասը ձի և անգղիական շոգենաւով Վիստրա պիտի իրկուի : Վրոյցմէ ի զատ ուրիշ ընծաներ ևս հետգէտե իրկուելու է կրտսեր :

Սակե ծամբով Հնդկաստանէն եկող և յիշեալ երկիրը գացող ճանապարհորդաց թիւը օր ըստ օրէ կաւելնայ :

ԵՐԵՎԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՆԳՂԻԸ

Ենտրա , 6 մայիս :

Երմտեաց վրայք եղած առաջարկութիւնը դեռ կատարեալ փոխան մը չընկալաւ . թէպէտե հասարակաց խորհրդարանին անդամաց մեծագոյն մասը իրենց հաւանութիւնը տուին յիշեալ առաջարկութեան գործողութեանը համար , այսու ամենայնիւ խիստ երկբայեղի է , թէ Վրոյսերուն

տերնիդ ուտէք : Շատ իրաւամբք ուրեմն գրեց մարդուս անխելքութեանը վրայ ան բանաստեղծը , որ անցածները՝ վարժապետս ինծի սերտէ ըստ :

— Ի կենդանեաց սեռս համընէ որք ընդ երես երկրի գնան ,

Եւ որք ընդ օդոս վերանան՝ կամ ի յանդուհոս ծովու լողան :

Ի Փարիզէ մինչ ի Փէռու՝ ի յափօնէ մինչև ի Մարդ ,

Ենտրոցոյն ըստ իմ կարծեացս՝ է կենդանին որ ասի մարդ :

Եւ այսպէս մտմտունքներով՝ շատ հեղկուգար ան դռանը բով , որ հայրը ան չինելուն պատճառով մեռաւ , ու հոն կուլար , սիրտը քիչ մը կը պաղըշտէր : Եւ սա քաջածը բնաւ մէկուն՝ ոչ գօլէճին մեծին , կամ կնքահօրը կամ մօրը չէր զուրցեր , չէր գանգատէր , ընտոր բաց բերան տղաքը կրտսեր , որ շատ հեղ բանը՝ աւելի կաւրեն : Եւ ուրովհետեւ խօսք տըվեր էր մօրը , որ ուսումնակալ նութեամբ իր տանը պարծանք ըլլայ , և ապրուստը վատակի . և իրեն տայ և հանգիստ ընէ . ասոր համար , առաջ առաջի վրայ սխմելով՝ համբե

ժողովը գէմ կենայ այս բանին . և այն ժամանակ կը , կրտսեր , թէ որք Վաղդիս Վիլք իր պաշտօնէն պիտի հրաժարուի , և թէ Վրոյս Վաղդիէն ատե նախալ իջնանայ համար նոր խորհրդարան մը հաստատելու պաշտօնին յանձնառու ելեր է :

— Թէպէտե խիստ հաւանական կերևնայ թէ Օրէկօնի երկրին վէճը բարեկամօրէն պիտի լըմնայ Վրոյսեալ Վահանգաց հասարակապետութեանը հետ , բայց և այնպէս Վրոյսի պատկառութիւնը շարունակաբար զինաւորական պատրաստութիւններ կրտսեր , որպէսզի ամէն անակնունչի պարագայից անմիջապէս ստալքը առնելու բաւականութիւն ունենայ միշտ :

Արհատատուն թէ Բարձրագոյտի Վաղդիս փաշան յայտնեց իր գիտատորութիւնը այցելութեան երթալու ոչ միայն ի Վիստրա , բայց գրեթէ Վարդապետի բոլոր մայրաքաղաքները , և երկրորդ գառնալու համար ցամաքի ճանապարհը պիտի բռնէ , և քանի մը օր Վահէյ մի պու է , որ Հոլանտայի մայրաքաղաքն է , Եմստապէս Պէրլին և Վիեննա պիտի հանդիպի :

ԳԵՂՂԻԸ

Փարիզ , 8 մայիս :

Բարձրագոյտի Վաղդիս փաշային մեծ մարդասիրութիւններ կը ցըցունեն միշտ և տեղու , թէ ան երկելի պաշտօնատարները գրեթէ ամէն օր հանդիստ որ տօնախմբու թիւներ և հացկերոյթներ կրտսեր Վրոյսին Վարձրութեան

Վեցած ամուսն վերջի օրը եղապատկան դպրոցն աշակերտաց հարցաքննութեան հանգիստ կատարուեցաւ ի ներկայութեան բարձրագոյտի թագաւորապետ Սոնթրօմտիլի գրքին , Վաղդիս փաշային և ուրիշ երկելի պաշտօնատարաց , և նախագահութեամբ մարաշախտ գրքին Տարմոցիայի , որուն յանձնառած է յիշեալ դպրոցին Բարձրագոյն վերապետութեանը :

Վաղկերտները գրեթէ ընդ հանրապէս օրինաւ որ

ութեամբ կը քաշէր , որպէսզի աս ուսմանց կարգը մէյնը լըմնընէ և պատիւ տունէ :

Հինգ տարի կը լար՝ որ այսպէս հոն կրտսեր , և ամէն տարի հանդիսաւոր քննութեանց ատենը ան ամէն սորված ուսմանցը միշտ առաջին ընծան կառնէր և քաջացիւր կրտսեր :

Նշիր որ ան տարփան՝ յաղթանակ ընծանալուտեղու որ կը պատրաստուէր , իր պատուական առաջերեց կնքահայրը՝ ընկաւ մեռաւ , Ինչ մեծ ցաւ եղաւ ասոր աղեկութիւն ճանաչող սրտին իր խեղճարարին մահը , և այնքան մին ալ մենք , երբ որ իմացաւ , թէ գօլէճին կէս ծախքը իրեն համար՝ ան կուտար կը վաւերէր : Տրտու մտիւր ելաւ գնաց թաղմանը , և որովհետեւ սիրտը լեցուն էր քաջածներուն վրայ և սա ձախորդութիւնն ալ վրայ եկաւ՝ որ պաշտպանը կորսնցուց , և գլուխը գայկէն խիստ կը տարակուսէր և կը խիստար , ուստի շատ լոցու ողբաց՝ իր բարեբարին գերեզմանին վրայ :

Նշիր որ գօլէճը դարձաւ սիրտը ահագողի մէջ լինածը , մեծ հոգաբարձուն զանի կանչեց քովը և ըսաւ , — ողորմած հոգի առագերեցին ինծի հետ բարեկամութիւնը և քաւկին ուսումնասիրու

կերպիւ պատասխան տուին իրենց եղած հարցը մանրնեբրուն, և իւրաքանչիւրոյ ըստ արժանւոյն յորդոյ թիւն տրուեցաւ իրենց. յառաջագիմու թեանցը համար :

Հարցաքննութեանն ետքը յիշեալ գպրոցին կառավարիչ մեծապատիւ Ստեփան Տէմիրէֆէն ազգու ատենաբանութիւն մը ըրաւ գաղղիա լին լեզուով, որուն տաճկերէն թարգմանութիւնը առաջուց պատրաստուած ըլլալով Վարձրապա տիւ խորհրդի փառաշին տրուեցաւ որ ատենաբանութեան միտքը խմանայ : Բոլոր հանգիստականեք իսկաւ գոհ եղան թէ գպրոցին բարեկարգ յառաջագիմութեանն և թէ Ստեփան Տէմիրէֆէն ըրած ազգու և պատուական ատենախօսութեանն :

Տարանջիտի մարտիս իստ դուքը, յատկապէս գոլից հրապարակաւ յիշեալ հայազգի պաշտօնատարին բարեխախտած եռանդը, որով միշտ հոգ կրտսի իր կառավարութեանը յանձնուած զբոլորցին բարեկարգութեանը : Եւ սա իմով մեծապատիւ Ստեփան Տէմիրէֆէնի Պատուոյ է պէտք (է՛մ ի՞նչ տոնէօր) տալիս անուանեցաւ լին լեզուով ի ձեռք թաղաւորէն գաղղիա :

Ղեկավար ընդ հանուր կառավարիչ մարտիտ Պիտի իր հրապարակաւ խնդիրը մատուցանելով լին լեզուով թաղաւորին, կերեւայ թէ յիշեալ երկրին ընդհանուր կառավարութիւնը Վարձրապատիւ Օմարի դքսին պիտի յանձնուի :

ՕՐԱՆՈՒՆԻ Ի ՈՒՄԵՐ

Չմիւսիս . 51 մայիսի :

Ստեփան Երանցի թէ Ստեփանի սուրբ խաչի ինչպէս առաջ բնու հոգ մի ընկերքի գործունէութիւնն և պատուաւոր ծառայութիւնը իր շնորհալի և անձնական հատկութեան շնորհիւ ծառայութեանն և ի ներկայութեան բարեկարգութեանն, որոնք իսկաւ գոհ եղեր են աղայոց յառաջագիմութեանն այսքան քիչ ժամանակուան մէջ :

Թիւն իսկը պատուաւոր են՝ որ քիչ պահման և հոգաւոր ինչպէս առաջ բնու հոգ մի ընկերքի գործունէութիւնն և պատուաւոր ծառայութիւնը իր շնորհալի և անձնական հատկութեան շնորհիւ ծառայութեանն և ի ներկայութեան բարեկարգութեանն, որոնք իսկաւ գոհ եղեր են աղայոց յառաջագիմութեանն այսքան քիչ ժամանակուան մէջ :

Եւ ընտոր առակ մը կայ՝ որ կըսեն. «Թէ ձառնութիւնը միմեկուկ չի գործ, այլ միմեկուկ պարտիկ ձագերով : Չորս հինգ ամիս անցաւ չանցաւ, աս ինքարար հոգաբարձուն՝ սատարիկ լինածքով մը լինաւ մեռաւ : Բոլոր գօլե՛քը սուգը մտան, այլ ինչ՞ լինածին տուգը ո՞վ կընայ պատմել : Եւ հա՛մ ինչպէս չմնաց ո՞վ պիտի տեսնէ անցին և իրեն տէր պիտի կենայ, այսքան՝ զինքը չի բաշտ աշխատողը ի՞նչ : Ի՛նչ որ է նէ փառաւոր թաղաւոր ըմբոստեքն մը օրէն նոր հոգաբարձու մը ընտրելին ըրին տեղը :

Եւ երես ելած տղաքը ընտոր ըսինք՝ միշտ գաղաւթ սատանութիւն և չորս թիւն ընկերով : Եւ տեղը կը շարժարէին, ալ աւելի չէին կրնար ընել, զորքն ինքի տակ առնել՝ դուրս ընել՝ վախտել :

Եւ իսկ քրիստոնէական հարցապատասխանի վերայօք քննութեանն և պարտիկ աղայքը : Ետքը մեծերը՝ քերականութեան, աշխարհագրութեան, հայոց պատմութեան, գաղղիարէն և անգղիարէն լեզուաց, և թուաբանութեան սկզբանց վրայօք քննութեանն : Եւ բոլոր հանգիստականաց սիրտը ուրախութեամբ լեցուեր են աշխատող մէկմէկու հետ գաղղիարէն և անգղիարէն խօսակցիլը տեսնելով և լսելով :

Օմարապա Ստեփանի մէջ յառաջագիմեղող աշխատողաց անուանքը հետեւեալները են :

Հայերէն, և գաղղիարէն լեզուաց, աշխարհագրութեան և թուաբանութեան մէջ առաջին մրցանակ ընկալան :

Յարութիւն Յակոբեան, Յովնէփ Պապիկեան :

Երկրորդ մրցանակ ընկալան :

Յօհաննէս Վերգեան թէքիտաղցի, Վարդիէ ԼՊողոսեան, Թորոս Նշանեան :

Հայերէն, անգղիարէն լեզուաց աշխարհագրութեան և թուաբանութեան մէջ առաջին մրցանակ տուցողք :

Սամբէտ Սիրաշեան, Յակոբոս Վերգեան :

Երկրորդ մրցանակ տուցողք :

Տրդատ Վերգեան տրապիզունցի, Սիրիւզ Յակոբեան, Սինաս Թօփիսապետցի, Վրիգոր Վազարֆէնեղի : Սանուէ ԼՆորմանիկեան :

Հայերէն քերականութեան մէջ առաջին մրցանակ ընդունողք :

Սիմէօն Սիրաշեան խուզղունճիցի, Վերգոր Վրիգորեան, Յօհաննէս Յարութիւնեան բերայի :

Երկրորդ մրցանակ ընդունողք :

Իւզանդ Սիրաշեան օրթալեղի, Սինաս Վրիգորեան, Սերտիպ Յօհաննէսեան խուզղունճիցի :

Սերտապետութեան մէջ առաջին մրցանակ ընկալան :

Սիմէօն Սանուէ խուզղունճիցի, Սամբէտ Սիրաշեան կեսարացի, Սարգիս Շիրինեան, Թորոս Կարապետեան, Յարութիւն Յակոբեան բերայի, Յօհաննէս Յարութիւնեան բերայի և Վրիգոր Յակոբեան :

տեսնալով որ հոգաբարձուն զանի կը պաշտպանէ, և տեղւոյն կանոններուն ուժով : Աւստի այլ չամբայ բռնեցին՝ որ ողորմած հոգի հոգաբարձուին օրը չի կրցան վրէժ ինդրելու՝ կամքերնին ընելու նէ, աս նոր Եկաղին ձեռքը կատարեցին : Երոնք ատեն ատեն իրենց հօրը մօրը տունը որ կը լինային, կըրը լըգին կը պատմէին հոն հոգաբարձու մէկ շինծու ստերով յիշելու Երանցի վրայ, որ մանկական միտքը սուր և բեղմնաւոր պայուի սի կրից՝ թէ որ իրեն թագուս : Եւ որքան հայր ու մայրեր կան, որ մէկը պէտքուր տղայ, և մէկալը կենդանի (խուսից) (և աստուծոյ փառք) որ շատ չի կան աշխարհիս երեսը) որ տղաց խելքին պղտիկ բողբոլիքն՝ դուրս չեն ելած, ու չեն ծանշար թէ օրպիսի չար հոգիէ կազան՝ այսպիսի ձենձուտ խօսքեր պահուեցին : Կան մի ալ արդեօք ծնողք որ աննց խելք կու տան և ծառա յա թիւն ալ կընեն : Եւ ինչպէս տեսնենք : Եւ մեծաւ տուն տղաց մէկին ծնողքը՝ օրմը տունը հրամայեցին հացի, գօլե՛քին նոր հոգաբարձուն, և իր հեար խօրաթիւք ըսին՝ մեղի անթ չէմի, որ արնեղին միշտ հացի կը հրամայեն՝ թաղաւորին մօտը եղող ազնուատոհմ իշխանները, և մեր տղան ձեք

Ինչպէս որ կը լսեմք, սուրբ Սահակեան ընկերութեան յարգի հոգաբարձուները ազգասիրական եռանդիւ կաշխատին միշտ իրենց խնամոցը յանձնուած գպրոցին բարեկարգութեանը և յառաջագիմութեանը համար, և աշակերտաց յորդորմը ըլլալու համար, ինչպէս որ կը տեսնուի, ստեպատէպ ալ քննութեան հանդէս կը կատարեն : Բայց յիշեալ ընկերութիւնը կըցանկար որ գիշերով ցորեկով գպրոցին մէջ մնալու պայմանաւ թողնաւոր բաւական աշակերտներ ունենար, ու այն ժամանակը կը խոստանայ որ քիչ ատենուան մէջ շատ յառաջագիմութիւն պիտի ընեն աշակերտները թէ ինչ մասին բարեկրթութեան և թէ ուրիշ զանազան ուսմանց : Եւ առաջարկութեանը վրայօք երկարօրէն գրած եմք լինալու 24 հարցը թուոյն մէջ, ուստի մեր յարգի ընթերցողները, եթէ կըցանկան մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալ յիշեալ ընկերութեան կարգադրութեանցը վրայօք, կրնան նայն թերթին մէջ գրուած յօդուածը վերստին աչքէ անցնել :

Կոստանդնուպոլսոյ Համալսարանի ինքնուրուշեան տեղւորներէն յարգի պարոն Սերտիպ Սինապետեան հետեւեալ նամակը խրկած է մեզ, ինդրելով որ լինալու 24 հարցը լինալու միջոցաւ հրատարակեմք :

Եւ ազնիւ վերատեսուէ լինալուսոյ :

Կոստանդնուպոլսոյ, 25 մայիսի 1840 :

Համալսարանի ինքնուրուշեան հաստատուիլը հաշակելու արժանի սեպելով՝ հրամանոց յարգի օրագրին 237 երորդ թուոյն մէջ հրատարակելու համար, նախ և առաջ կըրիւթ թաղաւոր մօտ իմ ջնորհակալութիւնը յայտնել ձեզ : Երկրորդայն հրատարակութեանը մէջ ըսեր էիք թէ, «աւելին հայրենասէր անձն յաջողութիւն և յառաջագիմութիւն պիտի բարեմաղթէ և նպատակաւ տղայ պիտի ըլլայ ըստ կարի Համալսարանի ինքնութեանը, եթէ ինչպէս որ կը խոստանայ, ազգասիրութիւնը և ընկերակրութիւնը միմեկայն առաջ նորդ ունենայ միշտ իր ամէն ընթացիցը» : Աւստի

գօլե՛քը սեղան կընտրի վարձը, յաճախաւ որի տղաց հետ, և մանաւանդ ան փառ կատորդի մը տղին հետ ընտոր լսեցինք, որ աղիս կօշիկը քաշելու արժանի չէ : Եւ որ վարձապետ էք, պէտք է որ սորվցնէք, որ ամէն մարդ իր չափը ծանշնայ և հան կենայ :

Գօլե՛քն որ դարձաւ հոգաբարձուն, կանչեց ծառայ մը և ըսաւ, «առ լինծը իր հագուստովը ու մօրը տար : Եւ իրեն պատուիրեց հոն մօրը ինչ ըսելիքը : Եւ առայն եկաւ լինծը գտաւ ու ըսաւ էլ իր տունը երթանք մօրդ : Եւ զձեք երթալով կը մամտար, արդեօք մայրս հիւանդ է, ան ալ մի մեռաւ, ի՛նչ է : Եւ հարցնելից ծառայն, այլ պարապ տեղը : Տուն որ հասան, ծառայն մէկէն ըսաւ մօրը՝ թէ հոգաբարձուն շատ բարեւ ընելէն ետեւ կըսէ, մեր գօլե՛քը աղքատ է, իզմէ առջինը հերիք ողորմութիւն ըրաւ, եւ չեմ կրնար ատ ծանրութիւնը ալ քաշել, և որովհետեւ տղայդ գօլե՛ք մօնալու ատենը բնաւ ին հագուստ մը չի բերաւ հետը, ուստի մենք ալ բնաւ ին տալիք մը չունինք : Եւ զորքեց՝ գուռը քաշեց զնայ :

կերևնայ թէ ասանկ ընկերութիւններէ ասաջ
գալու արդեանցը աղէկ հմուտ ըլլալովնիդ՝ այս
միաբանութեան յայտարարութիւնը հայրենասէր
եռանդով կարգացեր էք և մէջը սխալմունքներ և
պակտութիւններ չմտած յիշեալ ընկերու
թեան հաստատման արտաճառը ազգաօրհրութիւնը
միայն ըլլալը և անոր անգամայն նպատակն ալ ի
րենց անձին շահը չըլլալը իմացած էք :

Ի այց ցաւալի սրտիւ կըսեմ թէ այս ընկերու
թեան հաստատութիւնը լսողներէն սմանք, ձեր բա
րեւիքը զգացողութիւնները չունենալով յիշեալ
յայտարարութիւնը կարգալու ատենին, չէ թէ
ընկերութեան ազգասէր փախճանին տեղեկանա
լով՝ անոր անգամակից ըլլալ և՛ կամ տոտկով,
կամ աշխատութեամբ անոր յառաջագիմութեան
ընդ կ'աշխատութեանը նպատատմատայց ըլլալ կու
զեն, այլ՝ ընդ հակառակն, եթէ կարելի է, գե
ւաբայս ազգասէր գրողին գրչէն փոխած սխալ
մունքներ կան նէ, անոնք ժողովով չարաչեզու
բամբասանքին փողին մէջը չալել կուտան՝ այս ըն
կերութեանէն բարեւեր անձինքը հեռացնելու
համար :

Իսոյն ասանկ վարմունքը անշուշտ իրենց տգի
տութեանն անաջ կուգայ, որոնցմէ ամէն մար
դիկներուն քով գտնուելը կը յօժարին որ գիտնայ
մէջ անախորժելի և անսանելի չըլլան, և այս
պատճառաւ տանէ ի տուն սրտըտելով սմանք կը
սեն, թէ Համագեաց Բնկերութեան նպատակը
աւելի կործանիչ է, քան թէ ազգին յառաջագի
մութեանը օգնական : Սմանք ալ կըսեն, ինչպէս
ես ականջովս լսեցի գլխաւոր ժողովքի մը մէջ,
թէ ուսմունքը և լեզուազատութիւնը ազգին մէջը
մտնելով, ինչօգուտ պիտի ըլլայ, ուստի մտակա
նութիւնը պարտաւ անօգուտ բան մըն է, ասոր
համար ես իմ տղոցս մինակ արհեստ պիտի սովոր
ցընեմ, որ իրենց կեանքին մէջ և բնականութիւն
գտնան :

Հիմակ ասանկ մարդոց պատասխան տուլու աշ
խատիլը պարտաւ բան է, և կօգտէ որ աշունին չորս
կողմերինն զարձնեն և տեսնեն որ տեքութիւն
ները իրենց արքայական գանձէն ծախք ընելով
կերպ կերպ վարժարաններ, գաղատուններ և հա
մալարաններ կը հաստատեն, ու հոն պղտիկներուն
ալ մեծերուն ալ ձրի ուսմունք տալիցընէլ կու
տան : Ի այց չեմ գիտեր թէ ասանկ մարդիկ
կրնան արդեօք ուղիղ ապացոյցներով իրենց խոր
հորդը գրով հաստատելու համարձակիլ :

Ինչպէս որ հրամանքը ալ հրատարակեր էք, ըն
կերութեան ընթացից անաջնորդներուն մէկը
ազգասիրութիւնը ըլլալը իմացաք, միւսին ալ ըն
կերսիրութիւնն ըլլալը՝ ընկերներէն դատուող
չըլլալէն ի դատ, ընկերութեան անգամայն օր ըստ
օրէ բազմանալէն բացայայտ կիմացուի :

Աւտի յուսամ, թէ այս նամակ արժանի կը
համարիք հրատարակելու սիրտընացս ներողամիտ
ըլլալով, քանզի Համագեաց Բնկերութեան ալ
սինքն ուսմանց թշնամի եղող անձանց այս միջո
ցովս կուզեմ ազատել որ, թէ իրենց և թէ ուսում
նափրոց օգտին համար ասկէ և տեղ զգուշութեամբ
խօսին և ազգասէր պարտններէն ազգին բարեբա
լութիւն ընելու զղովներուն ընթացիլը արգելք
չըլլան, որպէսզի ազգին մէջն ալ ճշմարիտ ազգա
սիրութեան և հայրենասիրութեան եռանդով

բորբոքած և մինչև հիմայ իրենց աստիճանին և
պատուոյն համեմատ մեծամեծ երախտիքներ ընե
լով ազգին պարծանքը եղած, և իրենց ազգասի
րութեանը մեծ ու անշնչելի յիշատակներ ձգող
անձինք ալ ջանան այս Համագեաց Բնկերու
թեան անդամ գրուող ընկերներուն եռանդը ա
նարդիւն չձգելու, և միտքանութեան ալ գաշ
նակից ըլլան, և ազգասէր ընկերաց մեծ փափա
քին և յօժարտութեանը օգնեն, որպէսզի իրենց
ազնիւ և սիրելի ազգին մէջ ալ ուսմունքը շուտով
մտնելով ուրիշ համալինակ ազգաց հետ բաղդա
տուելու տաննինս, մեր ազգին բարեկրթութեա
նը հոգ տանելու վրայօք գոյի շատ ու շինացած
չերենանք :

Ս. ԼՂԱՊ :

Սէլանիկէն կըգրեն, թէ օսմանեան պատե
րագնական նաւը հաճի Ֆէրահ անուն, որուն
հրամանատարը վսեմափայլ Միստ պէյն է, մայի
սի 9ին Սէլանիկի ծովը դէքը Միստ Եփէնի կողմերը
հասնի ծախսագատակի նաւակ մը բռնել է, որուն
մէջ իրեք հոգի կան եղբր : Եւ երեք անձանց
խօսքին նայելով, ասոնք 18 օր առաջ Սիւրիպոզէն
էլէր են ուրիշ ու թ ընկերներով, որոնք Միստ Եփ
էն ըստած տեղը ցամաքը մնացեր են, և այն
ու թ գողերուն գլխաւորը Յուստատանի կանանա
ւոր զօրքերէն Սիւրիպոզէն մէկն է :

Եւ նաւակին մէջ ամէն կերպ գողցած ապրանք
ներ կան եղբր, այլև անցած շորթու օսմանեան
հպատակներէն մէկը Սէլանիկէն Քատանորա եր
թաւու ատենը կողորտեր էին, անոր ապրանքները
անդամ ասոնց քովը գտնուեցան : Հիմակուհի
մայ յիշեալ նաւակը տառը օր Քատանիկէն պիտի
ընէ, օրինաւոր փաստքով չունենալուն համար, ու
ետը հարկաւոր եղած կորուցողութիւնները ի
գործ պիտի դրուին :

Եւստ 17ին ուրբաթ գիշերը հրկիզութիւն
մը պատահելով Միստ Եփէն ըստած շուկային մօտ
բռնի մը ժաման մէջ չորս հարուրի չափ խանութ
և մթերանոցներ և մէկ մեկիթ այրեցան, և եթէ
Եփէնու քաղաքական և զինուորական կառավա
րիչները մարդատիրական խնամքով ամէն կերպ
ջանքը իսկոյն ի գործ դնելու չըլլային նէ, անշուշտ
ալ աւելի մեծ վնաս պիտի պատճառ եր յիշեալ
հրկիզութիւնը :

Եւստ 17ին նաւատորմիցն մէկ մասը 4 նաւ երէ
բաղկացեալ երրորդ ծովապետ մօսիւ Վիւրէնին
հրամանատարութեամբ մայիսի 28ին հասաւ Իզ
միր ուր տեղ գրեթէ տասն օր մնալով կրկին մեկ
նեցաւ :

ՆՈՒՆԱՅԻՆ

Սօսիւ Եսն Ռէֆորձօն որ մինչև հիմայ Կոստան
դնուպօլսոյ անգղիական զեռպանատան գիմոցը
փողոցին մէջ եղած գաղտնի կառավարիչ էր,
ծանր հանգամանքներէ պարտաւորելով գաղտնի
հրաժարուեցաւ, և անոր տեղը մօսիւ Վիւրէն ա
նուն համբաւաւոր գաղտնի կառավարիչ դրւ
վեցաւ :

Յարգապատիւ և ուսումնասիր մօրթովանցի Յօ
հաննէս աղան Պիտրոսեան, և յարգապատիւ
Սիւրիպոզ աղան Սէմանձեան վերայիշեալ գաղտնի
վերադարձուց եղան միայն հասարակութեան օ
գուտը իրենց նպատակ բռնելով, Օնոզքները

այսու հետեւ ամէն կերպիւ կրնան ապահով ըլլա
լու գաղտնի բարեկարգութեանը վրայօք, որոնք
յարգի վերատեսուչները կը ցանկան, անգաղար
խնամք տանելով թէ աշակերտներուն յառաջագ
իմութեամբը վրայօք, և թէ ինչպէս պէտք է նէ
հանգիստ ըլլալուն վրայօք :

Սայրաքաղաքիս մէջ ծանուցեալ ընտիր դատա
տուններ հաստատ պիտի կենան գաղտնի մէջ
վասն զի միշտ դատատու փոխելը արգելք մի է ան
շուշտ աշակերտաց յառաջագիմութեանը : Աւտի
վերայիշեալ կառավարիչը անանկ պայման մի ըսաւ
դատատուններուն հետ, որոնք որչափ ատեն կարե
լի է նէ հաստատուն պիտի մնան գաղտնի մէջ :

Վաղերաներուն դատախազութեանը և հրա
հանգութեանը հոգ տանելէն ետքը, հարկ է նաեւ
գաղտնի մէջ կենալը հաճելի երկ ցունել իրենց,
ուստի աս գաղտնի երկու աղեկութիւն ունի,
այսինքն՝ քաջաւորօք օգնէ անգաղար կերակուր,
նաեւ անանկին պարտեղ մի ունի, ծառերով հո
վանի եղած, որ զօտանքի ատեն արեւին ջերմաւ
թեանէն աշակերտները կրպահանեն, վերջապէս
կատարեալ առողջութիւն մը վայելելու ամէն բան
կընպատակէ :

Գաղտնիքն, Յուստէն, Կոստէրէն, Զայրէն
և հաճիկէն լեզուները, մթերմութեամբ քի
տութիւններ, կրկնատու մար փաճառակաւութեան
ստ ամենուն վարձքը տարեկանին մէջն են :

Եւստ 17ին նաւատորմիցն մէկ մասը 4 նաւ երէ
բաղկացեալ երրորդ ծովապետ մօսիւ Վիւրէնին
հրամանատարութեամբ մայիսի 28ին հասաւ Իզ
միր ուր տեղ գրեթէ տասն օր մնալով կրկին մեկ
նեցաւ :

Սօսիւ Եսն Ռէֆորձօն որ մինչև հիմայ Կոստան
դնուպօլսոյ անգղիական զեռպանատան գիմոցը
փողոցին մէջ եղած գաղտնի կառավարիչ էր,
ծանր հանգամանքներէ պարտաւորելով գաղտնի
հրաժարուեցաւ, և անոր տեղը մօսիւ Վիւրէն ա
նուն համբաւաւոր գաղտնի կառավարիչ դրւ
վեցաւ :

Սայրաքաղաքիս մէջ ծանուցեալ ընտիր դատա
տուններ հաստատ պիտի կենան գաղտնի մէջ
վասն զի միշտ դատատու փոխելը արգելք մի է ան
շուշտ աշակերտաց յառաջագիմութեանը : Աւտի
վերայիշեալ կառավարիչը անանկ պայման մի ըսաւ
դատատուններուն հետ, որոնք որչափ ատեն կարե
լի է նէ հաստատուն պիտի մնան գաղտնի մէջ :

Վաղերաներուն դատախազութեանը և հրա
հանգութեանը հոգ տանելէն ետքը, հարկ է նաեւ
գաղտնի մէջ կենալը հաճելի երկ ցունել իրենց,
ուստի աս գաղտնի երկու աղեկութիւն ունի,
այսինքն՝ քաջաւորօք օգնէ անգաղար կերակուր,
նաեւ անանկին պարտեղ մի ունի, ծառերով հո
վանի եղած, որ զօտանքի ատեն արեւին ջերմաւ
թեանէն աշակերտները կրպահանեն, վերջապէս
կատարեալ առողջութիւն մը վայելելու ամէն բան
կընպատակէ :

Գաղտնիքն, Յուստէն, Կոստէրէն, Զայրէն
և հաճիկէն լեզուները, մթերմութեամբ քի
տութիւններ, կրկնատու մար փաճառակաւութեան
ստ ամենուն վարձքը տարեկանին մէջն են :

Եւստ 17ին նաւատորմիցն մէկ մասը 4 նաւ երէ
բաղկացեալ երրորդ ծովապետ մօսիւ Վիւրէնին
հրամանատարութեամբ մայիսի 28ին հասաւ Իզ
միր ուր տեղ գրեթէ տասն օր մնալով կրկին մեկ
նեցաւ :